

Píseň: S147 - Kdo mě z pout mých + **modlitba;** **Oddíl k výkladu:** Jk 1, 9-21

Milí přátelé,

naposledy jsme se podruhé věnovali úvodu Jakubova dopisu. Využil jsem té příležitosti k představení výkladů docenta Jiřího Mrázka, vedoucího katedry NZ na ETF UK. Stejně jako můj výklad k prvním osmi veršům, i Mrázkův dokazuje, že Jakubova epištola je skutečně „slaměnou“ - totiž každý křesťan spějící k dokonalosti její obsah dobře zná a žije. Jako Martin Luther, který přišel s tímto příměrem. Avšak takových křesťanů je jen velmi, velmi málo. Zrovna Luther k nim patřil, tak mu přišla epištola jasná. I Jiří Mrázek však ukazuje, že u většiny křesťanů je to právě naopak.

Tedy nejde o dopis banální nebo plochý, jak zvěstují již první verše: Máme se radovat, když procházíme obtížemi! (Jk 1, 2)

Narážky na Kázání na hoře

Podobně paradoxně a překvapivě bude Jakub formulovat i dále ve svém dopisu. Už Jk 1, 9+10 to ukazují. Jakub totiž, jak jsme říkali dříve, navazuje na starozákonní mudroslovnou tradici. Také velmi, velmi často nazvučuje svým posluchačům Kázání na hoře se vši jeho paradoxní překvapivostí, jež převrací zajeté pořádky lidského světa.

Svůj dopis Jakub začal tématem zkoušek/pokoušení (tak výstižněji kraličtí), stejně i nyní: Chudoba je pokušením, je testem. Bohatství je pokušením, je testem. Bohatství svádí k mudroslovnému vyjádření, že bohatý požehnaným od Hospodina. A chudý je naopak prokletý. Takové zjednodušení a magii vyvrací již kniha Jób. A Ježíš k tomu praví: Poslední budou první, první budou poslední (Mt 19, 30+20, 16). Jakub ve proudu stejné tradice: Bohatství a na něm vlastní život zakládající boháč zajde za své. Stejně nevyhnutelně jako květy a tráva. Stejně nevyhnutelně jako dům stavěný na písku.

V Matoušově podání Ježíšova Kázání na hoře pak Ježíš hovoří o chudých duchem (Mt 6, 20). Chudý není jen člověk, kterému se

nedostává materiálního alespoň minima. Je to také člověk, který je za svůj stav často ponižován (srv. kralický překlad!). Ba dokonce často nábožensky ponižován - vždyť pokud bohatství je Božím požehnáním, chudoba je Božím trestem. Jak často i dnes tato kacířská (= bludná) představa v lidech trvá! Zejména když bohatý o vše přijde - to se to pak vyčítá a mnou se ruce!

Jakub však Ježíšovsky paradoxně, obráceně, překvapivě: Ten ponižovaný, ten v nízkém postavení, ten chudý ať se raduje. Nikoli boháč. Chudý a ponižovaný se má radovat! Boháč má naopak doufat ve své ponížení. Protože mu obvykle bohatství, pocit úspěchu, jistota Boží milosti a další podivné a pohanské průvodní jevy bohatství stouply do hlavy.

Jakub tak také prozrazuje, že boháč nemusí být nevyhnutelně arogantní, magizující, pohanský ani zakládající svůj život na majetku. Může být pokorným, tichým a poníženým. Tedy požehnaným. Může být služebníkem svého Pána Ježíše Krista. To je pak asi ideální stav.

Jakub pak bude nazvučovat Kázání na hoře i dál.

Blahoslavenství a pokušení

Blahoslaveným je pak ten, kdo ve zkoušce, testu, pokušení obstojí (stejně řecké slovo *peirasmos* jako v Jk 1, 2). Stejně jako v úvodu epištoly jde však Jakobovi nikoli o nějakou osobnost nebo vlastnosti, nýbrž o postoje, názory, domy života, které se prokáží jako pevné uprostřed zkoušek, testů a utrpení. Tedy blahoslavený je ten, který přijal takové názory, takovou podobu víru, takovou věrouku, takové náboženství, které obstojí právě v těžkostech. A podle toho postavil dům života nejen svého.

Pikantní na tomto obrazu je, že je podezřele podobný s tímto: „Chlubíme se i utrpením, vždyť víme, že z utrpení roste vytrvalost, z vytrvalosti osvědčenost, z osvědčenosti naděje.“ Tuto formulaci však nalezneme v Ř 5, 3-4. Tedy u Pavla. Přitom právě Jakuba a Pavla jsme někdy učeni dávat do napětí až rozporu. Přitom oba říkají jinými slovy znovu a znovu to samé!

Jk 1, 13-15 je pak plně vodou na můj mlýn. Také odtud čerpám, co ode mne často slýcháte: Pokušení, lákavost, atraktivita není nikdy v objektu samotném (krásném muži/ženě, dobrém bydlu, bohatství, pravdě atd.) nýbrž v subjektu, který takto vnímá daný objekt. Velmi jsem toto zdůrazňoval při příběhu Gn 3, který vysvětluje, kde se vzal hřích (= vzpoura proti Bohu). A říká to samé, co Jk 1, 13-15: Je z člověka. Hřích a tak zlo jsou z člověka. Navzdory Boží vůli. Jsou v lidském chtivém hledění. V lidské žádostivosti. Ty nás zachvacují a oklamávají (tak kraličtí - geniálně!) stejně jako ten symbolický had v Gn 3.

Člověk je zdrojem zla. Troufnu si říct: Veškerého zla. Protože právě ze žádostivosti, touhy, chuti, které nás tak často zachvacují a oklamávají, je počat, a posléze porozen, hřích. A ten plodí smrt. Nic atraktivního přece není hodnoceno jako atraktivní všemi lidmi. Natožpak vším tvorstvem. Takové to zrovna připadá mně, potažmo některým dalším. Tak mě zachvacuje a klame můj vlastní světonázor, má věrouka, moje dojmy, které se ve chvíli zkoušky a pokušení rozpadají pod tíhou vlastní žádostivosti, vlastních klamů. A jsme opět v předchozích oddílech Jakubovy epištoly i SZ.

Bůh nepokouší. Nikdy. Je velkou skrvnou křesťanství, že opak netvrdí jen charismatické proudy, ale že se obludná myšlenka pokoušejícího Boha objevuje občas také v ortodoxních a liberálních proudech.¹

Pokouší znovu a znovu člověk - nejčastěji sám sebe. Jindy nás úmyslně pokouší někdo jiný - k podvodu, lži, krádežem, horším věcem nebo alespoň jejich přikrývání. Avšak pokud mně takové jednání nepřitahuje (není pro mě atraktivním), pak ho snadno a jasně odmítnu a pokušení vůbec nepocítím.

¹ Obvykle pod rouškou Božího „testování“ a „zkoušení“ - proč by to však Bůh dělal? Jediný obhajitelný význam může být v ryze školním obrazu: Učitel dává žákům test nikoli, aby on-učitel něco zjistil. Nýbrž aby žáci poznali, co obstojí. Které vědomosti obstojí, jaké životní návyky (pečlivá příprava například) obstojí...

Dobro

Z Boha je naopak vše dobré. Celý svět je stvořen jako dobrý. Člověk dokonce jako velmi dobrý (Gn 1). Ale právě lidská žádostivost vpustila do světa hřích - do té doby neznámou veličinu odmítnutí Boha, vzpoury proti řádům toho, kdo svět dokonale zná, protože ho stvořil. Tak nesmyslný a absurdní je hřích!

Všechno dobré je od Boha. Proto tolik dobrého zažil každý. I největší chudák. I největší boháč. Ať už si to přiznává nebo ne. Z Božího dobrého rozhodnutí jsme se zrodili - třeba i znovu v náboženském odvrácení od anthropocentrismu (člověko-střednosti) k theocentrismu (boho-střednosti).

Proto na světě vždy znovu končí a prohrává zlo a utrpení, válka a nemoci, svévole a nevraživost. Končí vždy a nevyhnutelně. I kdyby až s koncem lidského života. A pak následuje blízkost Boha, v němž se nestřídá světlo a tma².

Blázen a hlupák je ten, kdo ze svého neštěstí, utrpení a tragédií viní Boha. Do ještě horší situace se pak staví ten, který tak činí, aby nemusel přiznat lidský podíl na dané situaci. Zejména svůj vlastní. Přitom právě to znovu a znovu říká každý biblický příběh. Zejména v SZ. Proto SZ křesťané moc nemusejí. Protože ukazuje, že si za mnoho zlého a špatného můžu sám.

Dodejme k věroučné a objektivní pravdě také rozměr pastýřský, který se také opakovaně objevuje i v SZ. Například žalmy dobře ukazují, že v záchvatu bolesti a utrpení, např. když je rána čerstvá, je *velmi dobré* volat k Bohu, třeba mu i spílat.³ Nejde totiž o projev životního postoje, nýbrž o projev bolesti, o sdílení životního utrpení uprostřed mezní situace. Boha zajímají také naše bolesti a trápení!

Hospodin stojí i o naše spílání, neboť ví, že jsme si nezavinili vše. Zažili jsme také utrpení a zla, která jsme si naprosto nezavinili. Která jsou dílem stejně svobodného a stejně hříšného

² Jde o symboly dobra a zla, pravdy a lži. Doufám, že v Božím království bude také krásná noc s hvězdnou oblohou!

³ Např. obvyklé „jak dlouho ještě, Panovníku Hospodine?“ - Ž 35, 17+74, 10+80,5 atd.

člověka jiného. Která jsou dědictvím předchozích let i tisíciletí křivd, hlouposti, žádostivosti a lidské sebestřednosti.

Avšak Bůh nikoho nepokouší. A ve svých očích ani netestuje, nezkouší - Bible je formulována z lidského pohledu, lidskými slovy a kódy. Příběh Gn 22 je formulován člověkem z lidského pohledu. A navíc mnohem později - tedy v retrospekci. Není psán Bohem. Jde o příběh Abrahamova testování sebe sama, jeho postojů: Stal se mi Bohem darovaný syn Izák bohem? Je mi důležitější než Dárce? Nebo je mi bohem stále Hospodin?⁴

Praktické důsledky

Což má své hluboké důsledky v praxi všedního života. Je-li mi bohem rodina, já sám, mé děti, rodiče, mé bohatství, chudoba, mé názory, třeba i náboženské, pak klamu sám sebe. Snažím se prosazovat Boží spravedlnost klidně hněvem, násilím, křikem a dalšími formami útluaku. A zjišťuji, že jsem prosadil pouze spravedlnost lidskou. Protože lidským hněvem a žádostivostí. Tedy spravedlnost nespravedlivou.

Obtížné přijetí Božích názorů na svět i individuálního člověka, tedy těch názorů, který svět stvořily, vede k naslouchání. A teprve poté a jen pomalu k mluvení. Kéž by lidé mluvili pravdu, celou pravdu a nic než pravdu (... k tomu mi dopomáhej Bůh...).

Každý člověk se cítí dobře tam, kde je slyšen. Kde dostane prostor se otevřít a vyjádřit. A poté je přijat. Jakkoli třeba s pozdějším nesouhlasem či poupravením. Nikdo se necítí doma tam, kde do něj někdo pořád něco hučí, pořád mu někdo radí a přitom nedostane ani příležitost sám něco říct. Natožpak aby mu bylo nasloucháno.

Tak je ovoce jakubovsko-ježíšovsko-starozákonní tradice i takto všední: Kde vytváříme prostor pro druhé, aby mluvili, tam se oni cítí dobře. Cítí se přijati. A tak doma. V rodině. V partnerském

⁴ Což má znít nápadně podobně jako Jakubovy formulace! Stejně nápadná má být i blízkost s náročným oddílem Mt 10, 26-42. V něm zejména Ježíšovo „přišel jsem postavit syna proti otci...“ tahá za uši. Ale buď je nám bohem Hospodin nebo rodina. Na prvním místě v žebříčku hodnot může být jen jedna „věc.“

vztahu. Ve vztahu kamarádském i profesním. I v církvi a sboru. Proč by někdo chodil do sborového společenství, kde mu pořád někdo něco říká, ale on sám nedostává prostor mluvit? Kde mu pořád někdo radí, do něčeho mluví, místo aby zmlknul a naslouchal?

Závěr

Také proto má člověk vždy znovu odstraňovat špínu a přemíru špatnosti. Protože vždy znovu je obojí v lidském životě, osobnosti i společenství. Třeba i jen v rychlém a mnohém mluvení. Nebo „jen“ v neochotě naslouchat a slyšet. Tedy v nechuti ba aktivní snaze nedat druhým stejný prostor, jaký si osobuji já. Tím spíše vůči tichému Božímu slovu.

Což je opět velmi podobné slovům Ježíšovým. A tak snad chápeme Martina Luthera, kterému jsme dali prostor být slyšen, ačkoli je již po smrti. Pro něj byla Ježíšova slova evangelijních podání denním chlebem, dobře je znal a žil. Tak mu jejich jakubovská reformulace logicky připadala skoro zbytečná. Ale nikdy je neodmítal, přijímal je v kánonu, ačkoli jako slaměné. Protože dobře znal jejich obsah z evangelií a pavlovských reformulací z dopisu Římanům.

V tichosti přijímat Boží slovo bývá obtížné. Zejména v době, která staví na lidské aktivitě a produktivitě. Avšak teologie, i již Gn 3, varuje před mnohou lidskou aktivitou. Frenetická lidská činnost je ovocem a dokladem hluboké lidské hříšnosti⁵ - totiž že spasím a zachráním já nebo my. Že Boha nepotřebujeme. Že tady zařídíme lidem dobré životy - a že to je spása.

Avšak spasit lidské duše (= darovat a udržovat život) dokáže právě jen tiché Boží slovo. Navíc v tichosti přijaté. Které však známe pouze formulacemi lidskými a od druhých lidí. Proto tomuto tichému přijetí obvykle předchází řada otázek a diskuzí.

⁵ Velice výstižně o tom z osobní zkušenosti práce na sborech ve Strmilově a Braníku hovoří např. Jaroslav Pechar ve svém článku Mění se role faráře ve sborníku Quo vadis ČCE z r. 2014.

Píseň: S148 - Kdo na kolenou klečí + modlitba Páně
Rozhovor